

Artur
KRALJ
GRANICE

Kevin Krosli-Holand

Prevela
Nevena Andrić

■ Laguna ■

Naslov originala

Kevin Crossley-Holland
ARTHUR
KING OF THE MIDDLE MARCH

*Posvećeno Džudit Eliot
s ljubavlju*

Copyright © Kevin Crossley-Holland 2003

Translation Copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

Maps by Hamesh Alles©Orion Children's Books 2003
Woodcuts from Medieval Life Illustrations
published by Dover Publications Inc.
Additional artwork drawn by Hamesh Alles from medieval
sources©Orion Children's Books 2003

LIKOVİ

NA KRSTAŠKOM POHODU

Artur de Kaldikot, <i>16 godina,</i> <i>pisac ove knjige</i>	Saracenski trgovci iz Aleksandrije
Lord Stiven de Holt	Pagan, <i>Milonov sveštenik</i>
Tarold, <i>oružar</i>	Kardinal Kapuano
Ris, <i>konjušar</i>	Žofrua de Vilarduen, <i>nekadašnji maršal Šampanje</i>
Ser Vilijam de Gortanor, <i>Arturov otac</i>	Markiz Bonifacije
Ledi Sesil, <i>ser Vilijamova</i> <i>ljubavnica</i>	Monferatski, <i>vođa krstaškog</i> <i>pohoda</i>
Ser Serli de Kaldikot, <i>Arturov</i> <i>usvojeni brat, 19 godina</i>	Od, <i>mletački krstaš</i>
Tanven, <i>sobarica</i>	Pjero, <i>kormilar</i>
Kester, <i>njen dvogodišnji sin</i> * * *	Grof Simon de Monfor, <i>francuski vođa</i>
Milon od Provanse	Angeran de Bov, <i>francuski</i> <i>plemić</i>
Bertran (Berti) de Sili, <i>13 godina, Milonov nećak i</i> <i>štitonoša</i>	Rober de Bov, <i>njegov brat</i>
Đenaro, <i>mletački savetnik</i>	Tadeo, <i>duždov hirurg</i>
Enriko Dandolo, <i>mletački</i> <i>dužd</i>	Opat Gi de Vo
Silvano, <i>majstor</i> <i>brodograditelj</i>	Obučar iz Milana
Simona, <i>njegova ćerka,</i> <i>prevoditeljka, 21 godina</i>	Dečak iz Zadra
Vido, <i>Milonov oružar</i>	Kretjen, <i>rudar iz Provanse</i>
Gif – <i>Milonov pešadinac</i>	Žiskar, <i>rudar iz Provanse</i>
Godar – <i>Milonov pešadinac</i>	Francuski narednik
	Nasir, <i>saracenski učitelj</i> <i>pevanja</i>
	Nasirove dve žene i ćerka
	Zangi, <i>Nasirov pomoćnik</i>

Sestra Cika, <i>benediktinska kaluđerica</i>	Lutajući naučnik Lombardijski vitez
Hamadat, <i>kapetan trgovačkog broda</i>	Trgovac iz Pjačence

NA GRANICI

Ser Valter de Verdon	Slim, <i>kuvar u Kaldikotu</i>
Ledi En de Verdon, <i>njegova žena</i>	Ruta, <i>kuhinjska pomoćnica u Kaldikotu</i>
Vini de Verdon, <i>njihova ćerka, 14 godina</i>	Robi, <i>kuhinjski pomoćnik u Kaldikotu</i>
Ledi Džudit de Holt	Ledi Alis de Gortanor
Izi, <i>sobarica u Holtu</i>	Tom de Gortanor, <i>17 godina</i>
Rahir, <i>svirac i lakrdijaš u Holtu</i>	Grejs de Gortanor, <i>njegova sestra, 15 godina</i>
Ser Džon de Kaldikot	Tomas, <i>slobodnjak i glasnik u Gortanoru</i>
Ledi Helen de Kaldikot, <i>njegova žena</i>	Magot, <i>Tomasova supruga</i>
Šan, <i>njihova ćerka, 11 godina</i>	Mair, <i>majka Artura de Kaldikota</i>
Oliver, <i>sveštenik u Kaldikotu</i>	Merlin
Geti, <i>ćerka nastojnika Hama, 13 godina</i>	

U KAMENU

Kralj Artur	Ser Goter
Kraljica Ginevra	Ser Gilmer
Ser Lanselot	Ser Arnold
Kralj Pelam, <i>čuvar Svetog grala</i>	Ser Sagramur
Gospa od Jezera, <i>ser Lanselotova usvojena majka</i>	Ser Ektor de Maris
Ledi Žizel	Ser Ivejn Beloruki
Ser Kej	Ser Gavejn
	Ser Persival
	Nasijen, <i>pustinjak</i>

Ser Mador	ser Gareth
Ser Bors	Biskup ročesterski
Ser Agravejn	Ser Lajonel
Ser Mordred	Nadbiskup kenterberijski
Ser Uri	Ser Galahad
Agata, <i>ser Urijeva majka</i>	Ser Lukan
Filelolija, <i>ser Urijeva sestra</i>	Ser Bedivijer
ser Tor	Igrejn, <i>majka kralja Artura</i>
ser Gaheris	

ŽIVOTINJE

Bonami, <i>bojni konj Artura de Kaldikota</i>	Kinkaled, <i>ser Gavejnov konj</i>
Kratkošija, <i>ser Serlijev bojni konj</i>	Leopard, <i>u jednoj hrvatskoj crkvi</i>
Golemi, <i>bojni konj lorda Stivena</i>	Leopard, <i>vlasništvo jednog lombardijskog viteza</i>
Pega, <i>konj Artura de Kaldikota u Engleskoj</i>	Vihor i Orkan, <i>dva lovačka kera (ili bigla)</i>

SADRŽAJ

Likovi	7
Autorova beleška i zahvalnica	15
1 Mač i sablja	17
2 Božja vojska	18
3 Oklevaće, pa će se vinuti	23
4 Pomorska gozba	25
5 Čvruga i nesrećna bubica	29
6 Galije i teretnjaci	33
7 Stakleni Mlečani	35
8 Ma koliko se mi trudili	36
9 Ništa nije lako	39
10 Bojna groznica	42
11 Božji neprijatelji	45
12 Osobine tela, osobine srca	48
13 Nešto vrlo gadno	51
14 Groznica	53
15 Naći majku	54
16 Saracenski trgovci	58
17 Moje blistavo obećanje	63
18 Pravo malo pogranično čudo	66
19 Vinino pismo	70
20 Najčuveniji od svih vitezova	73
21 Vosak i dijamant	81
22 Merlinova pitanja	84
23 Ser Artur	85
24 Još peče	91
25 Krčma „Roda“	94
26 Krv koja život znači	96
27 Konačno	99
28 Đavolje oruđe	101
29 Tvoj iskren vernik	103
30 Točak sreće	106

31 Najmladi i najstariji	111
32 Nagodba	114
33 Duboka voda	119
34 Da vas vodim i čuvam	121
35 Obrazi i kočoperni paunovi	125
36 Nepostavljeno pitanje	126
37 Od dva zla manje	130
38 Ljubav i limun	132
39 Ukrcavanje	136
40 Galija cinober boje	141
41 Izaslanici s nebesa	143
42 Propast	144
43 Krvariti danju i noću	148
44 Toliko jezika	152
45 Dve kugle	153
46 <i>Lacrimae rerum</i>	154
47 Više mrtav nego živ	156
48 Otrovnna jabuka	160
49 Optužbe	167
50 Torba vetrova	171
51 Zbrda-zdola	172
52 Stare rane	175
53 Ser Uri	177
54 Noćna svetla	182
55 Zadar	184
56 Takt i taktika	187
57 Nama iza leđa	190
58 Nogama napred	193
59 Tračevi se kroje	196
60 Spremni na smrt	198
61 Maleno, razmahano, cvileće ujedalo	203
62 Bačen	206
63 Svirep i grozan i zao	208
64 U oganj	213
65 Tamnooka lutka	217
66 Raspolućen	224

67 Ovo će boleti	225
68 Džihad	230
69 <i>Miserere mei</i>	234
70 Duhovni vrt	235
71 Gospo, zahvaljujemo ti	238
72 Srce što čeka	241
73 Slonovača i zlato i opsidijan	242
74 Najobičniji pioniri	244
75 Maslinova grančica	248
76 Papino pismo	252
77 Vizantijske oči	254
78 Borba	255
79 Dezerteri	260
80 Pola konjskog ćebeta	262
81 Okrvavljeno sečivo	264
82 Umiremo pomalo	266
83 Na stotine milja	269
84 Nikad ništa ne potraje	274
85 Daj im nade	276
86 Živ!	279
87 Milom ili silom	280
88 Dečak-devojčica	284
89 Rođeni sin	285
90 Linija glave i linija srca	287
91 Veliki kreveti i druga čudesa	293
92 Urličite samo	298
93 U krvi i u kostima	300
94 Na moru	303
95 <i>Hiraeth</i>	305
96 Perjana staza	307
97 Otelotvorenje duha	312
98 Čuvaj nas i stavi pod zeleni kaput svoj	316
99 Anđeoski glas	321
100 Spoznaja dobra i zla	323
101 Najgorči dan	325
102 Prosto, ne znam!	329

103 Dole, do vode	334
104 Dom	336
105 Vazda se pitam 'di li si danas	344
106 Majka Slim i sestra Grejs	347
107 Kopanje	354
108 Kralj koji je bio i biće	356
109 Toliko sreće	359
110 Moja majka	361
111 Svako od nas	365
112 Otkriti kralja u sebi	369
Kalendar	373

AUTOROVA BELEŠKA I ZAHVALNICA

I ovog puta mnogi su mi pomogli. Hemeš Ales je iznova i iznova crtao lepe mape, kao i druge ilustracije zasnovane na srednjovekovnim izvorima; Džilijan Krosli-Holand mi je pozajmila knjige o pčelarstvu i zvezdama; Marijan Džonson je ispravljala moj oskudni italijanski; En Džonson me je prosvetlila kad je u pitanju *hiraeth* i sve što ima veze s Velsom; Majk Taper je iskopao dragocene podatke o ranim srednjovekovnim galijama; a fondacija *Tri advajs* podučavala me je o maslinama i kajsijama.

Upotrebio sam „Srce što čeka“ i stihove iz „Roja i mednog saća“ iz mojih *Izabranih pesama* (*Enitarmon pres*, 2001), i dva kratka pasusa iz mog prepeva *Beovulfa* (*Oksford juniverziti pres*, 1999). Zahvalan sam *Bi Bi Siju* na pozivu da na *Radiju 3* govorim o nedaćama i zadovoljstvima pisanja ove trilogije, u serijalu emisija pod imenom „U radu“, koji cenim i žalim za njim.

Srce mi je zaigralo kada mi je, prošlog leta, Rodni Slatford velikodušno ponudio mirnu kuću u kojoj bih mogao da pišem, kada su stalni prekidi i uznemiravanja pretili da mi dođu glave. Ričard Barber, poznavalac arturijanskih legendi i stručnjak za srednji vek, ne samo da mi je pozajmio izuzetno zanimljiv materijal za proučavanje već su on i njegova žena Helen pošli sa mnom i suprugom do dalmatinske obale da vidimo Zadar i otkrijemo kako da postavimo opsadu. Dok je prekucavala i ispravljala mnogobrojne verzije ove knjige, Kler Konvej je bila bezgranično strpljiva i blagosloveno vedra, čak i kada bi se suočila s bukvalno hiljadu prepravki. Veoma sam joj zahvalan.

Moja žena Linda dala je nemerljiv doprinos – raspravljala je sa mnom o svemu, predlagala drske i podsticajne načine da to pretočim u književnost, doterivala tekst do najsitnijih detalja, birala ilustracije i hrabrila me svojom trpeljivošću, neumornom podrškom i ljubavlju. Ovom trilogijom bavili smo se, rame uz rame, gotovo pet godina.

Mnogi moji strani izdavači i prevodioci postali su mi prijatelji i uveseljavali su me svojom gostoljubivošću i redovnim hrabrenjem: naročito, možda, Joukje Akveld iz izdavačke kuće *Leminskát* i Asfrid Hegdal iz *N. V. Dama*. Posebnu zahvalnost dugujem Arturu Levinu za brz i velikodušan odgovor na jednu verziju ove knjige i za britke primedbe o njoj.

Uspeh svake knjige, trilogije da i ne pominjemo, zavisi od zajedničkog napora više ljudi. Zbog toga posebno zahvaljujem dečkoj redakciji *Oriona*, koju čine Džudit Eliot, Fiona Kenedi, Aleks Veb, Džejn Hjuž, Rován Stenfeld i Ajona Kembel. Džudit je ovaj tekst počastvovala pažljivim čitanjem iznova i iznova i dala je mnogo korisnih predloga; isto tako je znala kada da me požuruje a kada ne. Prvi put sam pisao za nju pre trideset godina, i ona mi je draga prijateljica i sjajna urednica. Ova knjiga posvećena je njoj.

I konačno: svi nazivi na Granici preuzeti su s vojnih mapa, sa izuzetkom Kaldikota, Holta, Verдона, Gortanora i Katmola. Ali oni nisu ništa do moji nazivi za pet sjajnih gradova iz ranog srednjeg veka. Možda će neki moji čitaoci pasti u iskušenje da odu i potraže ih.

Bernam Market, 16. jun 2003.

I MAČ I SABLJA

Na istoku, preko mora sačinjenog od hiljadu jezika, sa svim onim slatkim obećanjima, ubodima i iznenadnim naletima, blista jedno srebrnastozlatno sečivo svetlosti.

Mač. Ne! Sablja. Eto šta sam ugledao kada sam zadigao krilo našeg šatora, ulepljeno od soli.

Lord Stiven i ja prispeli smo u Veneciju juče u podne s Taroldom, našim oružarom, i konjušarom Risom. Ivanjsko večer. Dan kada me je Vini poljubila pravo u usta, pre dve godine, mnogo pre nego što smo se verili.

Nisu nam dopustili da uđemo u samu Veneciju. Sve vojnike rasporedili su ovde, na ostrvo Sveti Nikola, ali su nas pozvali na pomorsko slavlje u grad, a isto tako i Milona od Provanse sa štitonošom Bertijem, koji ima svega trinaest godina.

Francuzi u odeći sa crvenim krstovima, Nemci i Italijani, Flamanci zelenih krstova: na hiljade i hiljade krstaša nalazi se na ovom ostrvu, ali još nismo sreli nijednog drugog Engleza.

Celu noć sam spavao i premetao se, dremao uz šum vode. Spirao je s nas sedmonedeljno putovanje.

Sunce je izašlo; rodio sam se iznova.

2 BOŽJA VOJSKA

Tek kada sam danas na Bonamiju projahao duž hrbata ovog ostrva, shvatio sam šta vojska zapravo predstavlja.

A ja sam deo nje!

Sveti Nikola je veoma dugačko ostrvo, ali ne više od osamsto metara široko, a lord Stiven, Tarold, Ris i ja podigli smo malen logor na samom severnom kraju. Oko četristo metara dalje nalazi se pedeset ljudi iz Provanse s Milonom na čelu, a iza njih sam naišao na ulogorene stotine Italijana. Dok sam ujahivao, trubač je zasvirao. Truba mu se zažarila na suncu, a ja sam se uspravio u sedlu i uskliknuo.

Potom sam ugledao monaha kako stoji usred gomile ljudi koji su sedeli.

„Lei!“, doviknu mi on. „*La Francia? La Germania?*“

„Englez“, rekoh.

„*Inglese*“, viknu monah. „*L'Inghilterra!*“

Zajahao je štap i zamlatarao njim, kao da maše repom, i svi su se zasmejali. Čuo sam da Sicilijanci i Grci misle kako svi Englezi imaju repove, ali nisam znao da isto važi i za Italijane.

Sjahao sam, a monah mi prstom dade znak da pridem. „Ako mene pitaš, krstaški pohod je nova vrsta rata“, doviknu mi. „Sveta borba. Ovde su vojnici kao monasi.“

Italijanski vojnici nimalo nisu ličili na monahe. Masni. Polu-obrijani. Izgledali su kao razbojnici.

„Kažu 'ne', kao San Nikolo“, reče mi monah. „Ne mnogo žena. Ne mnogo vina. Treba na sebe staviti božji oklop, ako mene pitaš.“

„Čitav božji oklop“, odgovorih. „Opasač istine, duhovni mač, kacigu spasenja!“

„Bravo!“, uzviknu monah. Iz džepa mantije izvukao je drvenu kutijicu. Potom je koraknuo prema meni i otvorio je.

Unutra je, na postavi od skerletne svile, ležala nekakva kožasta, smeđa stvarčica nalik na prut crnog vrha.

„Prst“, reče monah. „Prst svetog Runčimana. Ljubi!“

Ponovo zatvori kutiju i podiže je. Zažmurio sam i zadržao dah. Poljubio sam poklopac.

Zatim sam ujahao u logor nekih vojnika iz Pikardije. Svi su se drali i podsmevali se. Kada sam prišao, ugledao sam dva čoveka kako se bore mačevima. Jedan je bio na kolenima i dahtao je. Leva ruka mu se klatarila pored tela, a sa šake mu je kapala krv.

Prepoznao sam Milonovog štitonošu Bertija na samo nekoliko koraka odatle.

„Berti!“, povikah. „Šta ćeš ovde?“

Berti pokaza glavom, ali nije odvajao oči od boraca. „Vidi ih!“

„Je l' zna Milon?“

„Baš me briga.“

„Zašto se bore?“

„Okušavaju se u borbi. Ovaj neće da se preda.“

„Kako da pobedimo Saracene ako počnemo jedni drugima da prolivamo krv?“

„Nema okušavanja bez pobednika i poraženog“, reče Berti. „Izgubio je dva prsta. Dosad. Gledaj.“

Nisam želeo da gledam i ne znam zašto se čovek na kolenima nije predavao. Žustro i naglo okrenuh konja, a Bonami frknu.

„Kuda ćeš?“, viknu Berti. „Arture!“

Logori su se protezali skroz dole do ostrva – kupasti šatori i piramide, velike duguljaste šatre i uzlepršala sklepana prebivališta koja su izgledala kao da će odleteti čim morski vetar otvori usta. A oko svakog logorišta rojili su se vitezovi i štitonoše i vojnici, kao i nekoliko žena i dece.

Video sam štitonoše kako se rvu po dvojica i vežbaju borbu štapovima, opazio omanje grupe kako se trkaju i isprobavaju mačevalačke zahvate na lutki za vežbanje, i iznenada začuo u

glavi glas Alena, prvog oružara lorda Stivena: „Nećeš ti dugo izdržati na krstaškom pohodu. Ima da te samelju u rezance!“

Ali od tada sam porastao tri palca i mnogo sam vežbao, čak i kad to nisam želeo; čak i kad lord Stiven nije bio tu. Sada sam mnogo snažniji nego ranije.

Video sam neke ljude kako se mole, neke kako bruse oružje, briju jedni druge britvama, poje konje, pevaju razuzdane pesme; video sam niz ljudi kako s mletačke galije istovaraju mrtve piliće i hiljadu vekni hleba. Dve prave-pravcate humke od hleba, jedna pored

druge na plaži! Video sam flamanskog sokolara kako pušta pticu u vazduh, gledao kako soko uzleće i obrušava se na neku morskou pticu. Tarold kaže da su galebovi žilavi i da imaju ukus na ribu, i da su još slaniji od naše usoljene svinjetine krajem zime.

Upravo sam izašao iz nemačkog logora kada je đavo prošaputao nešto Bonamiju na levo uvo.

Bonami frknu. Gotovo da vrisnu. Prope se na zadnje noge. Potom je sunuo napred i jedva sam se održao u sedlu.

„Bonami!“, viknuh. „Božje mu hrvskavice! Stani!“

Nije vredelo.

Bonami jurnu pravo kroz anžujsko logorište. Išcupao je jedan od kočića koji su držali kuhinjski šator i potegao kanap za sobom. Čitava građevina se stropošta.

Čuo sam dreku ljudi, lavež pasa i zveket kuhinjskih lonaca, ali nisam mogao da zaustavim Bonamija. Ritnuo je kanap s noge i odgalopirao natrag, uz hrbat ostrva, pored flamanskog i normanskog logorišta pre nego što sam uspeo da ga zauzdam.

Anžujski kuvar psovao je na sav glas i mahao kutlačom za mnom. Nek mi je Bog u pomoći! Neću više na konju ni prići ovom logoru.

Kada smo se vratili, Bonami me je pogledao očima nalik na trnjine kao da se ama baš ništa nije dogodilo. Prijateljski je zarzao.

Pregledao sam mu potkovice, a onda polni organ. Pogledao sam mu u usta, levo uvo, desno... bilo je nateklo i gotovo se zatvorilo. Osa, možda, ili stršljen. Svejedno, đavolji ubod!

Primitih da je lord Stiven zbog nečega zabrinut. „Šta ne valja, ser?“, rekoh.

„Upravo su pristigla dva viteza iz okoline Pariza. Saopštili su Milonu da je još pet vitezova pogazilo zakletvu.“

„Ali kako mogu?“, upitah. „Primili su krst.“

„Baš tako“, reče lord Stiven. „Kažu da će sami naći put od marseljske luke.“

„Pa, onda i nije neka šteta“, rekoh.

„Šteta je veoma velika“, odvrati lord Stiven. „Tražili smo od Mlečana da izgrade brodove za trideset tri hiljade ljudi. A ipak, nije pristiglo ništa ni nalik tom broju, a Ivanjsko veče već je došlo i prošlo. Ako još mnogo vitezova reši da sami odlučuju umesto da dolaze ovamo s ljudima i novcem, nećemo moći da platimo brodove Mlečanima.“

„Šta bi onda bilo?“, pitao sam.

„Ne bi bilo krstaškog pohoda“, reče lord Stiven bez uvijanja.

„Ne bi bilo krstaškog pohoda!“

„Ne možemo u pohod bez brodova“, reče lord Stiven, „a dužd nas neće snabdeti brodovima osim ako mu platimo.“

„Ali kad smo već primili krst“, povikah, „i posle svih priprema i putovanja, svakako, ser...“

„Sve uzalud“, reče lord Stiven. „Osim toga, kako da osvojimo zemlju preko mora? To ti meni reci. Da uđemo na glavni ulaz? Ili da pokušamo da presečemo Saracenima dotok zaliha?“

„Kako to mislite, ser? Hoćete reći da ne bismo otišli pravo u Svetu zemlju?“

Lord Stiven mi se slabašno osmehnu. „Koliko ima kilometara do Vitlejema?“, upita me.

„I Geti me je to pitala“, rekoh.

„Ko?“

„Geti. U Kaldikotu.“

„A!“, reče lord Stiven s poluosmehom. „Da. Ona je peške došla celim putem iz Holta, je li? Do ušiju je zaljubljena u tebe!“

„Nije, ser“, rekoh. „U svakom slučaju, jednom mi je rekla...“

„Drugi put!“, reče lord Stiven odsečno. „Hajde! Ceo dan si napolju, a nisi mi čak ni ispričao šta si video i čuo. A posle toga, Tarold ima posao za tebe, a Ris hoće da okupaš Bonamija.“

„Morska voda je lepljiva kad se osuši“, rekoh.

„Šta da se radi“, odgovori lord Stiven.

Kada sam danas projahao Svetim Nikolom, pomislio sam da sigurno ima više od trideset tri hiljade ljudi. Ne manje, kao što kaže lord Stiven, već mnogo, mnogo više! Tri puta trideset tri.

Valjda ovde ima dovoljno vitezova da se skupi novac za mletačke brodove.

3 OKLEVAĆE, PA ĆE SE VINUTI

Teško je pisati u ovom šatoru.

U Holtu mi gotovo niko nije ulazio u sobu i mogao sam da ostavljam pergament na prozorskoj dasci. A u Kaldikotu sam mogao da sedim na klupi kraj prozora s mastionicom pri ruci.

Tamo su mi bube i pauci pravili društvo, a povremeno i poneki puž golać – ili ljigavac, kako ih je nazivala moja sestra Šan. Ali ovde rojevi muva bruje i zuje, i ujedaju me za potiljak i potkolenice i zglobove prstiju.

Ovde nema ni stola ni klupe kraj prozora. Ponekad se naslonim na bisage i strpam jastuk među kolena, pa to koristim umesto stola; a ponekad se sasvim opružim, pa mlataram petama i pišem ležeći na stomaku. Ipak, svaki put moram da spakujem pergament čim se mastilo osuši a ja izglacam stranicu. Znam da bi trebalo koristiti veprov zub, ali Vini mi je, pre nego što sam krenuo, dala jedan svoj zub, a on gotovo isto toliko dobro obavlja posao.

Poneo sam mnogo hrastovih šišarki i bagremovog soka i zelenog vitriola u gledosanoj boci, ali ovde nije lako napraviti mastilo jer nema sveže kišnice, a osim toga, ako ne pripazim, zrna peska upadaju u smešu.

Na putu ovamo, većina pera mi se izlomila. Tarold ih je presavio napola kada mi je strpao čekić u bisage. Kad sam bio u pisarnici u Venloku, brat Ostin mi je rekao kako se najbolja pera za pisanje prave od spoljašnjeg perja iz krila guske ili labuda, ali ovde ima samo pera srebrnastog galeba. Iznutra imaju sitne dlačice, ali otporna su i lako ih je okresati, ako ništa.

Lord Stiven i ja imali smo toliko posla pre odlaska da, iako bih često pogledao u kamen i otišao u Kamelot, mesecima nisam stigao ništa da zapišem. Nisam imao vremena čak ni da pišem o veridbi s Vini. Ali sada želim da zabeležim sve.

Kada se na galiji otisnemo i odjedrimo na jug sekući vodu, moje pero oklevaće, a onda će se vinuti uz kričanje i kreštanje.

4 POMORSKA GOZBA

Sedeo sam preko puta Milona i Bertija za stolom. Puno ime mu je Bertran de Sili, i Milonov je nećak, a i štitonoša isto tako. Zdepast je kao i ujak, ali je sitan kao čvarak.

„Arture!“, uzviknu Milon.

Poklonih mu se.

Milon napući usne. „Ja zaboraviti, misliš ti“, reče.

„Ne“, odgovorih oprezno.

„Da“, reče Milon, „ja ne zaboraviti proglasiti tebe za vitez.“

Milon se okrenu našim venecijanskim domaćinima. „Artur hrabra!“, reče glasno.

Milon je baš počinjao da objašnjava Venecijancima kako sam u Suasonu sprečio muškarca da izbode ženu nožem, kada je stiglo prvo jelo.

Na velikom tanjiru ispred mene nalazila su se stvorenja veoma nalik na sočne bele crve, bele s primesom ružičaste; bili su u punom oklopu i imali su dugačke brkove.

Lordu Stivenu se zacakliše oči. „Nije vreme za kukavičluk“, reče za sebe.

Milon i Berti pričvrstili su salvete ispod brade, a četvorica Mlečana prebacili su ih preko desne ruke, a onda su svi žvakali crve kao da ništa nisu jeli još od prošle nedelje.

Jedan od mletačkih savetnika, Đenaro, podiže stakleni vrč. „Dobro došli natrag!“, reče. „Naši prijatelji pred Bogom! Naši saveznici!“

Onda smo svi zakuckali po stolu člancima prstiju i podigli pehare.

Jedva da sam pojeo zalogaj pre nego što je sluga uneo poslužavnik natovaren čudnim crnim, žutim i zelenim gromuljicama i grudvicama, nalik na nešto što su divovi iščakali iz nosa.

„Zaboga!“, reče lord Stiven. „Razmazićete nas.“

Ali ovo nije obmanulo Venecijanca pored mene. „Morski puževi“, reče. „Bez ljušture. Volite?“

Imali su odvratn ukus, ali to nije bilo važno. Preplavilo me je veliko oduševljenje.

Kada sam, kao štitonoša, stupio u službu lorda Stivena, pretpostavljao sam da ćemo se odmah pridružiti krstaškom pohodu. Ipak, bilo je to pre dve i po godine, i u međuvremenu sam odabrao Bonamija i obučio ga; pribavili su mi oklop i vežbao sam se u borbi; naučio sam francuski; primio sam krst od našeg mladog vođe, grofa Tiboja, pre nego što je iznenada umro.

Upoznali smo starog dužda kada smo prošli put putovali ovamo, pre šesnaest meseci. Ima najmanje osamdeset četiri godine, a toliku starost doživeo je sveti Luka. Oči su mu blistave i bistre, ali slep je kao krtica. Mlatara rukama kao beba i neprekidno priča.

Milon i ostali izaslanici rekli su mu da se nijedna pomorska sila ne može porediti s Mletačkom republikom i zamolili su dužda da sagradi brodove kako bi prevezli krstaše i njihove konje.

„Mnogo tražite od nas“, rekao je dužd, ali na kraju je pristao da sagradi brodove za više od četiri hiljade vitezova, isto toliko konja, devet hiljada štitonoša i dvadeset hiljada pešadinaca, tako da je svaki fizički sposoban čovek u gradu gradio brodove poslednjih petnaest meseci. I ne samo to. Venecijanci su takođe obećali da će hraniti i nas i konje prvih devet meseci.

Uspešno sam, pomoću još vina, sprao jednog crva i tri ona slinčica, a onda su sluge unele naredno jelo. Živo!

„*Magnifique!*“, uzviknu Milon.

„*Bellissimi!*“, uzviknuše četvorica Venecijanaca.

„Šta je ovo?“, upitah.

„Jastozi!“, reče Đenaro kroz smeh.

Osam jastoga pljuvalo je na nas ogavnu morskou vodu i neka-ko žalobno zurilo u mene.

Sluge odnesoše jastoge na kuvanje i donesoše nam grudve zgrušane krvi i glatke smeđe kugle na srebrnom poslužavniku.

„O!“, dahnu lord Stiven.

„Kravlje oči“, rekoh. „Siguran sam.“

„*Ceriglie e cipolle!*“, reče jedan savetnik. „Trešnje. Crni luk! *Marinati!*“ Svi su odmahivali glavama i smejali se.

Milon i ostali Francuzi dogovorili su se da cena bude pet maraka po konju i dve po čoveku, a onda su pozajmili pet hiljada maraka od mletačkih zelenaša i dali ih pravac natrag duždu kako bi rad u brodogradilištima otpočeo. Zakleli su se da će platiti punu cenu čim se svi okupimo ovde, a dužd je obećao da će svi brodovi biti spremni za plovidbu pre praznika svetog Petra i svetog Pavla. To je prekosutra.

Morao sam da jedem jastoga dugačkom metalnom čačkalicom i kleštima.

„Taj neprijatelj što morate da ga pobedite oružjem“, reče jedan Venecijanac. „Prvo jastozi, onda Saraceni, da?“

Imao je nekako slatkast ukus. Više nalik na meso nego na ribu, zapravo.

Zatim su se sluge vratile s belim vinom i ogromnom činijom voća: narova, grožđa, krastavaca, limunova. Bilo je i pomorandži i urmi, koje izgledaju kao jazavičji izmet i imaju koštice.

„Iz Egipta“, reče Đenaro.

„Saracensko voće!“, uzviknuh. „Kao voće koje je Saladin poslao Ričardu Lavljeg Srca kad je ovaj oboleo od crvene groznice.“

Savetnik se osmehnu. „Trgovina“, reče.

„Tako dakle“, reče lord Stiven, „Saraceni su glave pune brojeva a usta puna urmi.“

„I oči pune zvezda“, dodadoh. „Ser Vilijam mi je pričao kako su Saraceni pisali knjige o astronomiji.“

„Mi smo sada spremni“, reče Đenaro, „a vi?“

Milon klimnu glavom. Iščeprka komadić nečega između zuba i baci ga na pod. „Ja spreman“, reče i slegnu ramenima. „Ali ne svi ovde. Svi donositi novac.“

Savetnik se zavalio u stolicu. „Sačekaćemo“, reče.

„Ljudi iz cele Evrope“, dodade lord Stiven. „Iz Provanse i Pikardije i Šampanje, Anžuja i Burgundije, Nemačke i Italije. Čak i nekoliko njih iz Engleske! Svi na ovom jednom mestu, u isto vreme. Nije lako.“

„Nije lako napraviti brodove“, reče Đenaro. „Galije. Barke za prevoz konja. Dve stotine brodova za petsto dana.“

„*Incroyable!*“, uzviknu Milon.

„Sačekaćemo“, reče Venecijanac nezainteresovano. „Vi nama novac, mi vama brodove.“

„Naš novi vođa se zaputio ovamo“, dodade lord Stiven. „Markiz Bonifacije.“

5 ČVRGA I NESREĆNA BUBICA

Nameravao sam da se u zalazak sunca pomolim za majku. Ali dok nam se blaga svetlost prikradala u šator, počeo sam da razmišljam o Oliveru, našem svešteniku u Kaldikotu. A onda sam začuo našu prepirku:

„Ne, Arture. Nisi u pravu. Patnja gotovo da i nije bitna.“

„Bitna je ako nemaš šta da jedeš“, uzviknuo sam. „Šta misliš, koliko Geti voli da gladna odlazi u krevet? I da je svaka kost u telu boli?“

„Dragi moj dečko“, rekao je Oliver strpljivo, „ti si blesavo božje dete. Već sam ti rekao: siromaštvo je volja božja.“

„Kako je to moguće?“, navaljivao sam.

Oliver je oštro uvukao vazduh. Ne! To je vetar sisao obraze našeg šatora. A onda sam začuo kako me neko zove. U daljini, iznova i iznova, piskutavim glasom.

„Arture! Upomoć! Arture!“

Dohvatio sam džepni nož i izjurio iz šatora. Berti je bio do grudi u vodi, a četvorica štitonoša bockala su ga motkama i smejala se.

Pretrčao sam plažu što sam brže mogao, ali dvojica štitonoša opazila su moj dolazak i izgicali su iz vode meni u susret.

Rugali su mi se; jedan me je dograbio za desnu ruku, a drugi mi se bacio prema desnoj nozi.

„Pazite se!“, povikah. „Imam nož!“

Mahnuo sam nožem; ritnuo se levom nogom. Ali su me njih dvojica odvukla u vodu, a jedan mi je stao stopalom na grudi i držao me je ispod površine dok nisam počeo da se gušim.

Voda je kuljala oko mene i pravo u mene. Uši su mi bile zapušene i pune mehurića, ali i dalje sam čuo njihov smeh. Ritnuo sam se. Izvio se. Davio sam se.

Potom su me pustili. Uspravio sam se na kolena, povratio i počeo da iskašljavam morsku vodu iz nosa, iz grla. Trljao sam oči, koje su me pekle. Onda sam video kako druga dvojica štitonoša drže i Bertija pod vodom.

I dalje na kolenima u vodi, podigoh levu ruku. Batalio sam nož.

Štitonoše su mi se podsmevale. Začikavali su nas. Potom su otišli uz prezrive povike.

Berti se uskobelja na noge. I on je bio potpuno odeven.

„Šta su to govorili?“, prokrkljah.

„Vodeni pacovi!“, reče Berti. „Sinje kukavice!“

„Šta se desilo?“, upitah.

„Ništa.“

„Rekao si nešto.“

„Lupili su mi čvrgu.“

Pogledah u Bertijevo crveno čelo. „Zašto? Šta si rekao?“

„Samo sam im rekao šta su. Kobasičari! Nemačka đubrad!“

„Berti“, rekoh. „Ne bi trebalo da zapodevaš tuče. Znaš šta mi je otac rekao kad sam imao trinaest godina i saopštio mu da hoću u krstaški pohod?“

„Šta?“

„Čvarci ne potraju dugo kad ih more odnese na pučinu.“

„Nisam ja čvarak“, reče Berti ljutito.

Moj otac. Ser Vilijam de Gortanor. Svakog dana zahvaljujem blagom Bogu što je odlučio da ne pođe na ovaj krstaški pohod. Zapravo veruje da su hrišćani i Saraceni jednaki u božjim očima,

dakle bolji je od Olivera, ali sad ima šezdeset sedam godina, potpuno je slep na levo oko, koje ga pri tom i svrbi, i besan je dobar deo vremena.

Mrzim oca. Sprečio me je da pronađem majku. I ubio joj je muža Emrisa – ili to, ili je naručio njegovo ubistvo – i bije suprugu, ledi Alis. Prvi put kada sam razgovarao s njim kao sa sopstvenim, rođenim ocem, upozorio me je: „Kad počneš da kopaš, možda otkriješ sopstvene kosti.“ Desno oko mu je sevnulo.

Znam da je opasno raditi ocu iza leđa, ali, začudo, čini mi se da me se nekako pribojava. Možda je zabrinut jer nije siguran koliko sam zapravo saznao.

Berti i ja izgacali smo iz vode. „A tvoj otac?“, upitah. „Milon mi reče da je polu-Englez.“

„Jeste.“

„Gde je?“

„Kod kuće. Celo telo mu se trese i opala mu je kosa. Ne može čak ni da drži nož ili kašiku.“

„A šta ti je s majkom?“

Berti se prući na mokr pesak, poprilično čvrst i ustalasan kao oblaci nad nama. Raširio je prste desne ruke i počeo da ih zabada u pesak, a onda se samo sklupčao kao kakva nesrećna bubica.

„Je l' umrla?“, upitah.

Berti ne odgovori; samo klimnu glavom, a ja čučnuh pored njega.

„Mene je majka morala da se odrekne kad sam bio dva dana star“, rekoh. „Još uvek ne mogu da je prizovem u život.“

Berti je i dalje zurio u pesak. „Kako to misliš?“

„Drhtiš“, rekoh. „Idi i presvuci se u nešto suvo. Ispričaću ti jednom.“

Ustao sam i otrupkao obalom natrag do našeg šatora. Nije bilo nikoga, te sam zaronio do dna bisaga, proverio da li mi je vidoviti kamen na bezbednom, a onda izvukao maleni smotuljak

sivog pamuka. Razmotao sam ga, kao i unutrašnji omot od lepršave svile krem boje. Izvadio sam majčin svetlucavi zlatni prsten. Malena gravura Isusa dok je bio beba, u majčinom naručju. Stavih ga na prst.

Kada mi ga je Tomas, očev sluga, dao, obećao sam da neću nikome ispričati, ali sada sam na stotine i stotine kilometara daleko od Engleske i ser Vilijama.

Ispričaću lordu Stivenu kako mi ga je majka krišom poslala i pitati da li bi bilo u redu da ga nosim.

Majčin prsten na desnoj ruci. Verenički prsten na levoj. Biću dobro naoružan!

Kleknuh. Pri prigušenoj svetlosti u šatoru, nalik onoj u kape-
li, molio sam se za majku i Vini...

Kao što sam i nameravao pre nego što me je Oliver prekinuo.

6 GALIJE I TERETNJACI

Prosto odišu svrhom. Svaki zagledan preko vode, otvorenih usta; svaki privezan s krmene strane.

Majsko drveće koje se pruža u visinu uz blago ćeretanje snasti; krstovi iskićeni mlitavim jedrima; lanci i gvozdeni pramci; zbirka uznjihanih morskih zamkova; čitavo kraljevstvo tihih trupova i škriptavih paluba, gromovitih prostora za tovar i odaja, mostića i lestava i veslačkih klupa: ne znam kako tačno da opišem brodove, ali nisam mogao da odvojim pogled od njih.

Silvano, majstor brodograditelj u Arsenalu, pokazivao nam je brodogradilište. Rekao je kako je najveći brod skoro šezdeset metara dugačak i da u njega staje hiljadu krstaša. Zove se *Violeta*. Pomislio sam kako bi mu bolje pristajalo ime *Suncokret*, ili čak *Gog* ili *Div* ili tako nešto, ali Silvano je odmahnuo glavom i namignuo mi.

„Moja žena!“, rekao je. „Violeta!“

Hrastov trup svake galije načinjen je od dvesta četrdeset različitih drvenih delova, ali svi se postavljaju na samo dva ogromna rama. Tako složeno. Tako jednostavno. Nije ni čudo što svi kažu kako su Venecijanci najveštiji brodograditelji na svetu.

„Otkud vam toliko drveta?“, upitah.

„Ne iz Dalmacije!“, reče Silvano i isturi donju usnu. „Narod Zadra pobunjen dvadeset godina.“ Mahnu rukama. „*Foresta Umbra*“, reče. „Šuma senki na dalekom istoku Italije. Vrlo teško. Vrlo skupo.“

„Sve je spremno, dakle!“, reče lord Stiven. „Do poslednjeg opiljka.“